

ДИРЕКЦИЈА
ЗА ПЛАТНИ СИСТЕМИ

НБРМ

Годишна информација за движењата во плаќањата во Република Македонија во 2017 година

Листа на најчесто употребувани термини:

Вкупен платен промет во земјата - ги опфаќа сите сектори во економијата, вклучувајќи го и секторот на монетарни финансиски институции.

МИПС - систем за порамнување на плаќањата со големи вредности и итните плаќања во денари и евра во реално време на бруто-основа (RTGS – Real Time Gross Settlement System).

КИБС - Клириншката куќа „Клириншки интербанкарски системи“ АД Скопје е оператор на системот за мултилатерално одложено нето-порамнување за обработка на мали плаќања, чиј износ не надминува 1.000.000,00 денари.

КАСИС - Интернационалниот картичен систем АД Скопје претставува систем за мултилатерално одложено нето-порамнување на плаќањата со домашни брендови на платежни картички.

Кредитен трансфер - платен инструмент којшто му овозможува на плаќачот да ѝ даде инструкција на институцијата каде што се наоѓа неговата сметка и да пренесе средства на сметката на корисникот.

Директните задолжувања се платежна услуга за задолжување на сметката на плаќачот, најчесто на повеќекратна основа, каде што платежната трансакција е иницирана од примачот, при што директното задолжување е претходно авторизирано, односно плаќачот дава согласност за платежната трансакција на примачот, на обезбедувачот на платежни услуги на примачот или на сопствениот обезбедувач на платежни услуги, пред таа да биде иницирана.

Електронските пари се парична вредност претставена како побарување од издавачот којшто е сместена на електронски уред, издадена врз основа на прием на пари во износ којшто не е помал од вредноста на издадените електронски пари и е прифатена како средство за плаќање од страна на лица кои не се издавачи на тие пари.

Платежна картичка – платен инструмент којшто се користи од страна на овластениот имател за вршење трансакции или повлекување готовина.

Контактно-бесконтактната платежна картичка овозможува плаќање на местата на продажба коишто нудат можност и за контактно плаќање со читање на картичката на уредот и за бесконтактно плаќање, со помош на технологија на радиофрекветни бранови со едноставно доближување на картичката до читачот за вршење на плаќањето.

Уреди на виртуелните места на продажба - овозможуваат купување производи и услуги преку интернет, преку виртуелните продавници во земјата.

Уреди на физичките места на продажба (ПОС) - овозможуваат употреба на платежни картички на физичките (невиртуелни) места на продажба.

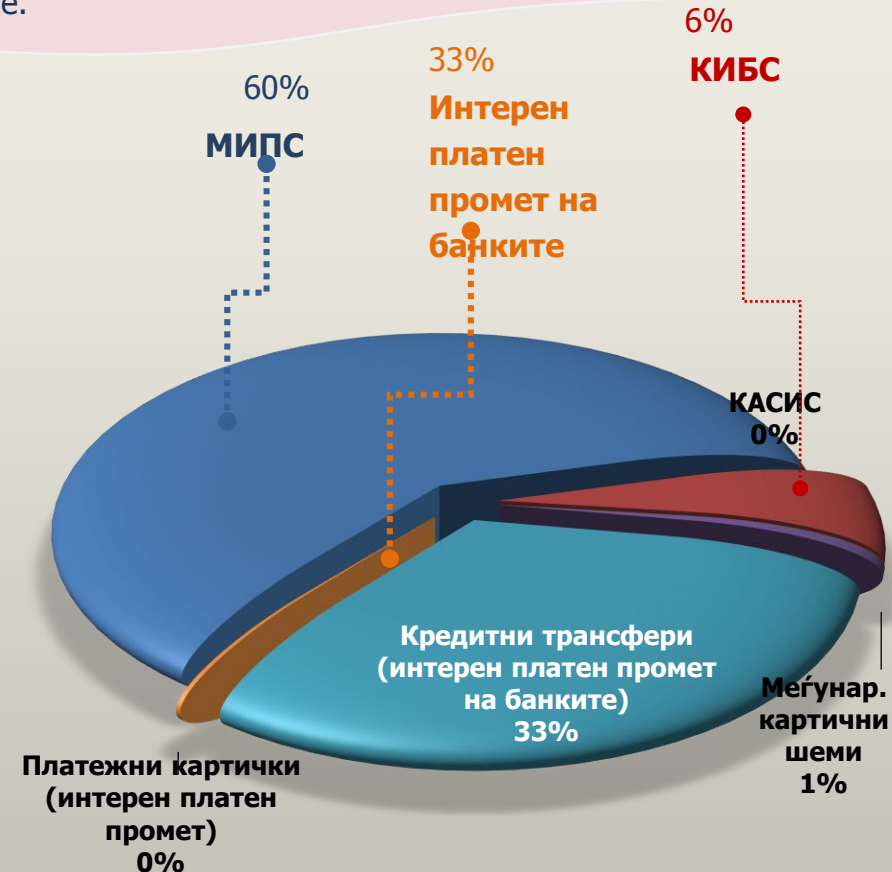
Контактно-бесконтактни уреди - поддржуваат прифаќање на платежните инструменти коишто содржат запис на магнетна лента, чип или бесконтактен чип.

Расте безготовинскиот платен промет во земјата

Вкупниот број на безготовинските платежни трансакции во земјата во 2017 година забележа годишен раст од 13% и достигна 116,8 милиони. Најголем дел од нив се вршеа преку меѓународните картични шеми и интерниот платен промет на банките.

Вкупната вредност на безготовинските платежни трансакции во земјата во 2017 година изнесуваше 5.929 милијарди денари и забележа годишен раст од 9%. Најголем дел се изврши преку платниот систем МИПС и интерниот платен промет на банките.

Платежните картички сè повеќе се користат за безготовински плаќања во земјата

Безготовинските платежни трансакции во земјата се вршат со употреба на два платни инструмента: **кредитни трансфери** и **платежни картички**. Податоците за извршените безготовински платежни трансакции се однесуваат на трансакциите иницирани од или наменети за физичките лица и правните лица (коишто го исклучуваат секторот на монетарни финансиски институции - Народната банка, банките и штедилниците).

Платежните картички го зголемуваат своето учество во вкупниот број на безготовинските платежни трансакции, коешто достигна 43% во 2017 година.

Кредитните трансфери се најзастапени во вкупната вредност на безготовинските платежни трансакции, при што тие се иницираат речиси подеднакво на хартија и електронски.

Учество во вкупната **вредност**

Учество во вкупниот **број**

Кредитни трансфери
(хартиени)

49%

49%

2017 г.

2016 г.

33%

37%

Кредитни трансфери
(електронски)

50%

50%

2017 г.

2016 г.

24%

25%

Платежни картички

1%

1%

2017 г.

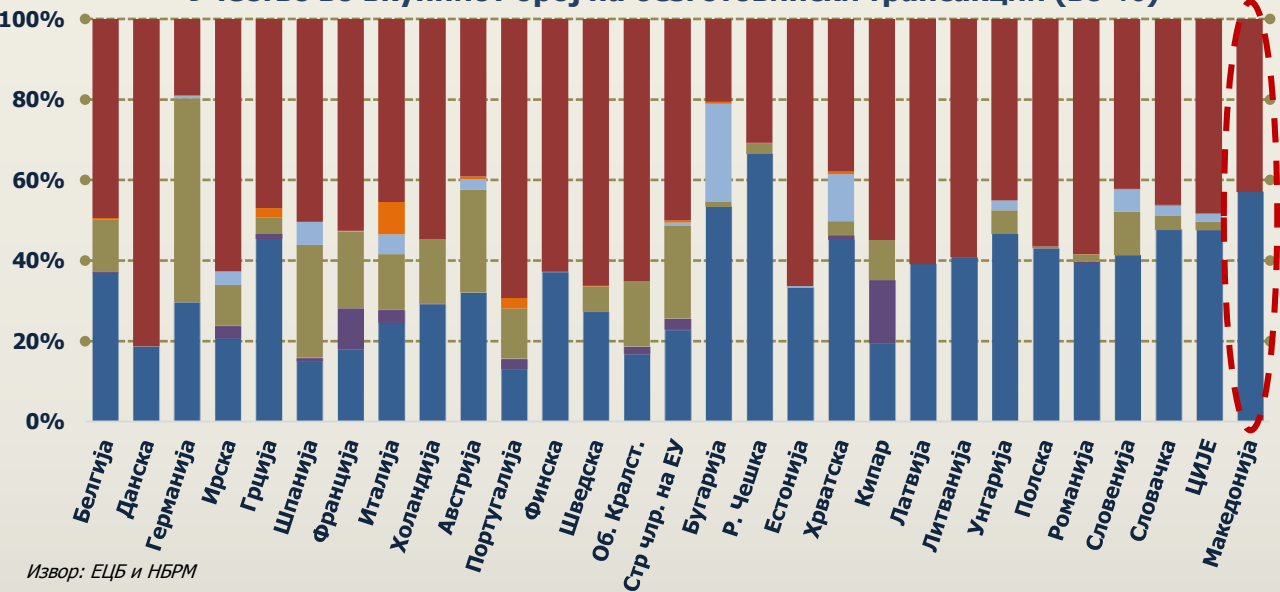
2016 г.

43%

38%

Сепак, платежните картички се користат релативно помалку во РМ во споредба со старите земји членки на ЕУ и земјите од ЦИЈЕ

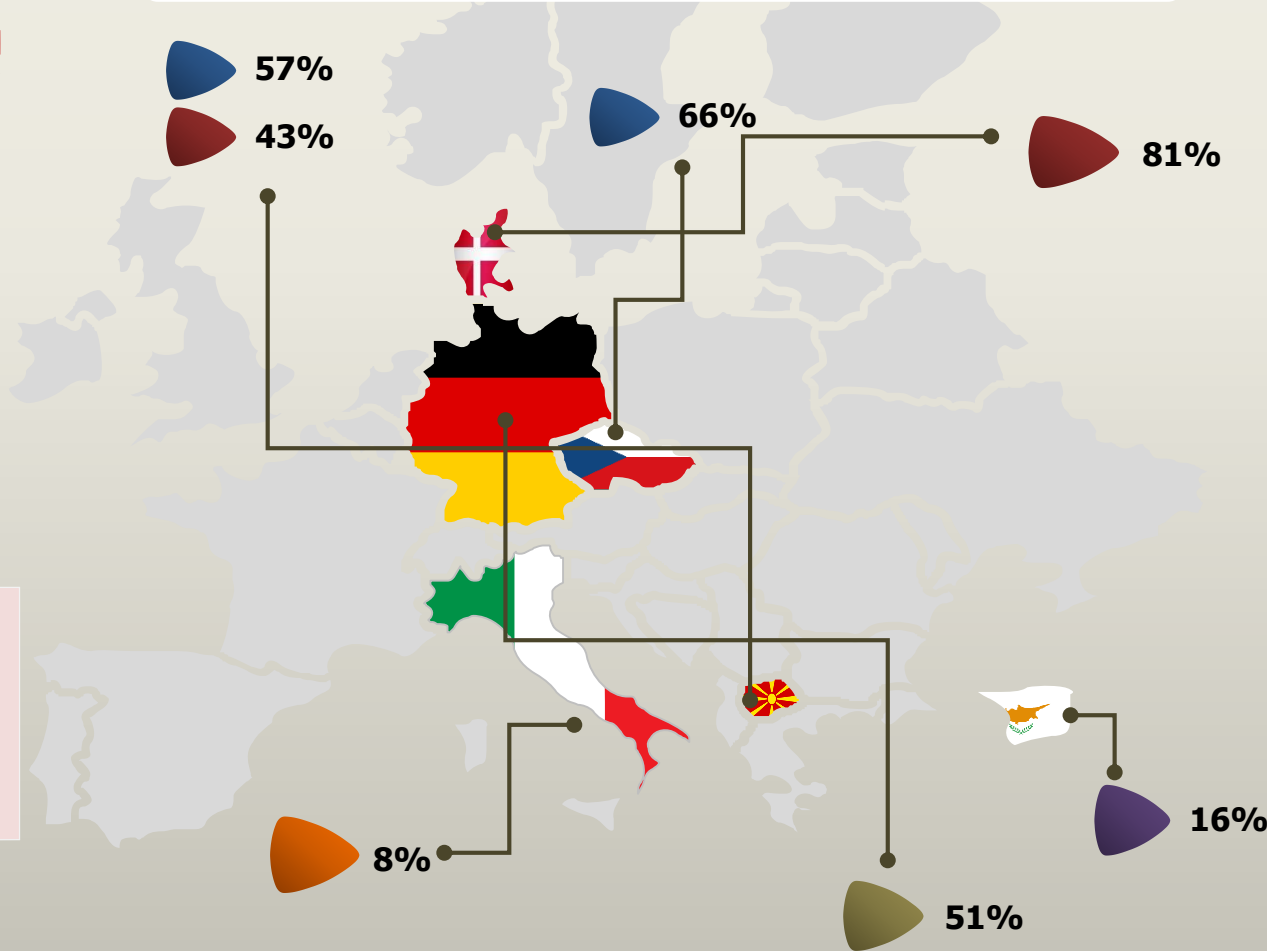
Учество во вкупниот број на безготовински трансакции (во %)

Извор: ЕЦБ и НБРМ

- Кредитни трансфери
- Други платежни услуги
- Чекови
- Електронски пари
- Директно задолжување
- Платежни картички

Највисоко учество на безготовинските платни инструменти во одредени земји

Платежните картички се користат релативно помалку во РМ (учеството на трансакциите со платежни картички во вкупниот број на безготовински плаќања во 2017 година изнесува 43%), во споредба со земјите од ЦИЈЕ (Централна, Источна и Југоисточна Европа) и старите земји членки на ЕУ (во просек, 48% и 50%, соодветно).
 Од друга страна, во РМ **кредитните трансфери имаат значително учество** (57%) во вкупниот број трансакции со безготовински платни инструменти, што е над просекот на старите земји членки на ЕУ (22%) и ЦИЈЕ (47%).

Кредитните трансфери се иницираат почесто на хартија отколку со користење на електронското банкарство

Земји со најголемо учество на електронските кредитни трансфери

- Естонија - **99,6%**
- Ирска - **99,2%**
- Р. Чешка - **98,8%**

Стари членки на ЕУ

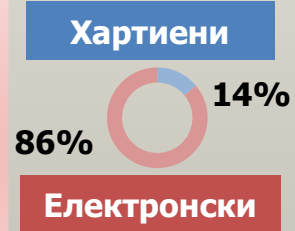

Земји со најголемо учество на хартиените кредитни трансфери

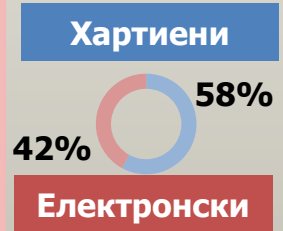
- Македонија - **57,8%**
- Италија - **54,0%**
- Бугарија - **46,5%**

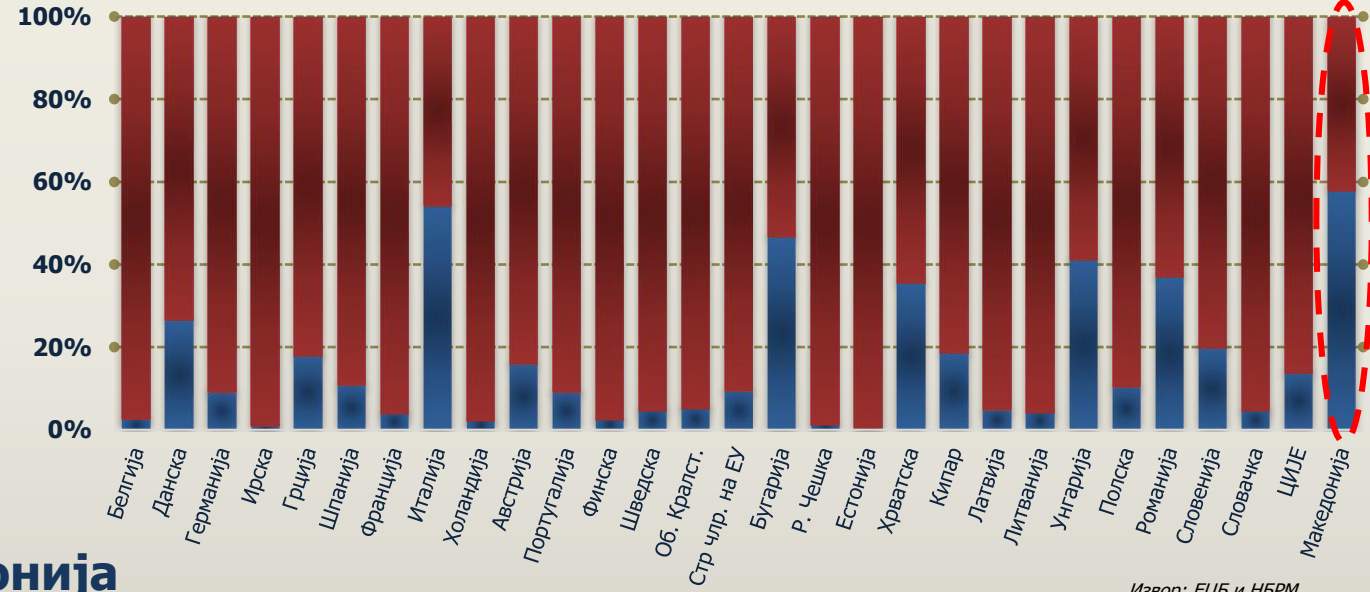
ЦИЈЕ

Македонија

Учество во вкупниот број на трансакции со кредитен трансфер (во %)

Извор: ЕЦБ и НБРМ

Во РМ се забележува **релативно ниско учество на електронските кредитни трансфери** (42%) во вкупниот број кредитни трансфери, во споредба со старите земји членки на ЕУ (91%) и земјите членки на ЦИЈЕ (86%). *Ваквата состојба укажува на потреба од поголема промоција на веќе воспоставената инфраструктура за дигитални плаќања во домашната економија.*

Правните лица повеќе ги користат услугите на електронското банкарство во споредба со физичките лица

Хартиени

Електронски

Хартиени

Електронски

49%

51%

Во 2017 година, вкупниот број трансакции со кредитни трансфери изнесуваше 58,7 милиони, при што најголем број од нив беа иницирани од страна на правните лица (71%), додека остатокот од физичките лица.

Правните лица иницираат 51% од бројот на кредитните трансфери во земјата по електронски пат, додека физичките лица електронски иницираат само 20% од вкупниот број кредитни трансфери.

80%

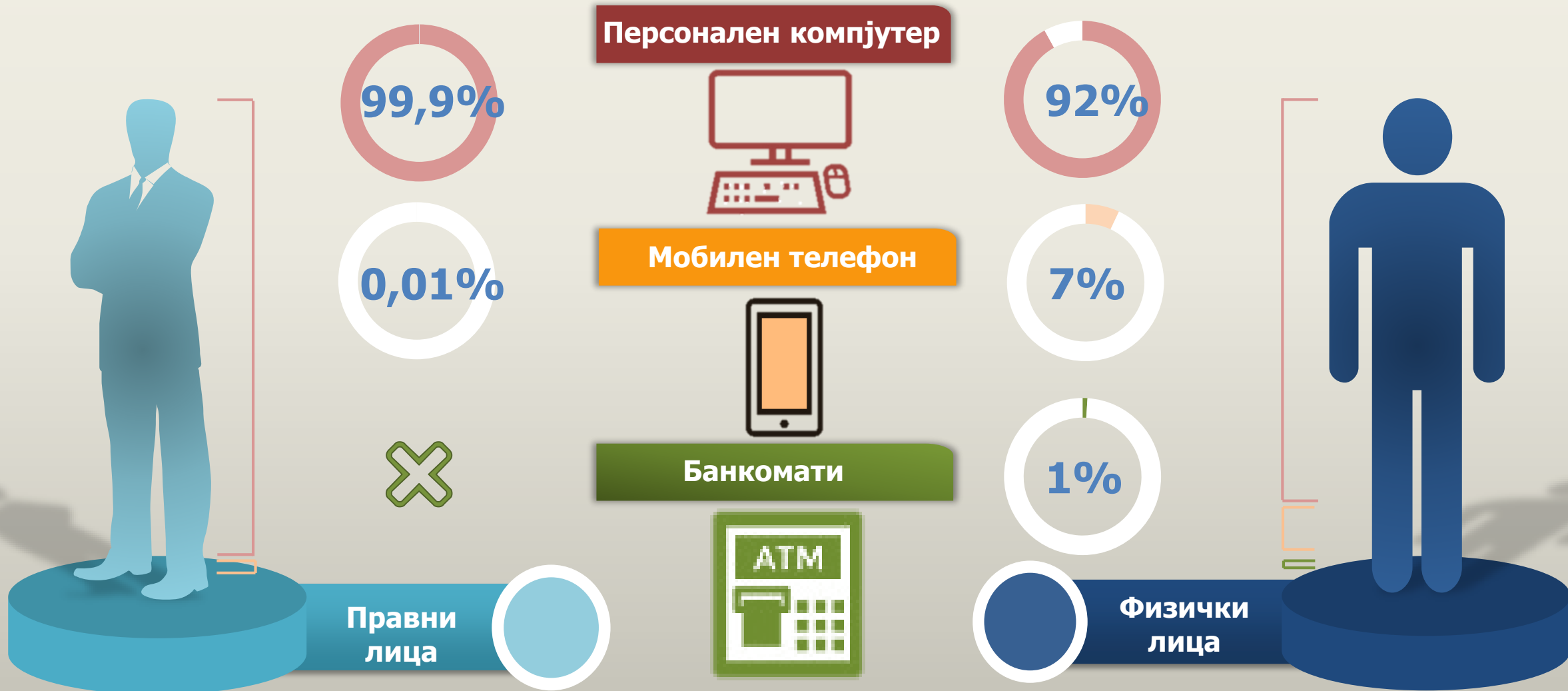
20%

Правни лица

Физички лица

Електронските кредитни трансфери најчесто се иницираат со користење персонален сметач

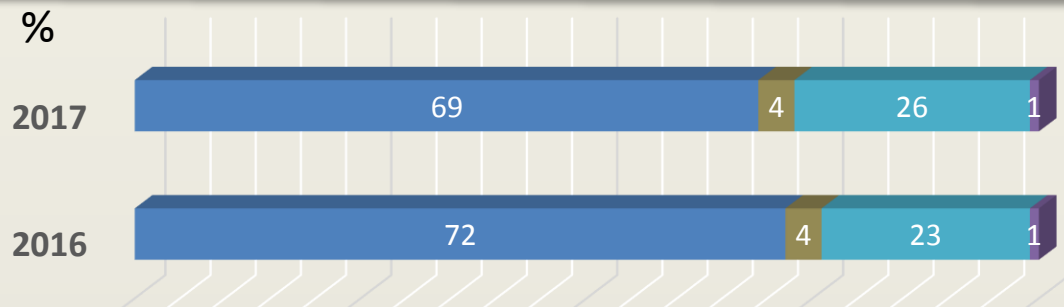
Правните лица иницираат најголем дел од електронските кредитни трансфери (99,9%) преку **персоналниот сметач**. Кај физичките лица се забележува и умерена употреба на **мобилните телефони и банкоматите** при иницирањето на електронските кредитни трансфери.

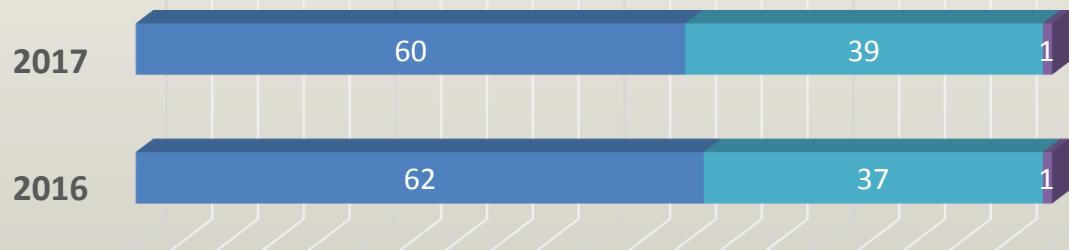
Платежните картички сè повеќе се користат за плаќања во трговијата

- Повлекување готовина на банкоматите
- Физички места на продажба (ПОС)
- Депонирање готовина на банкоматите
- Виртуелни места на продажба

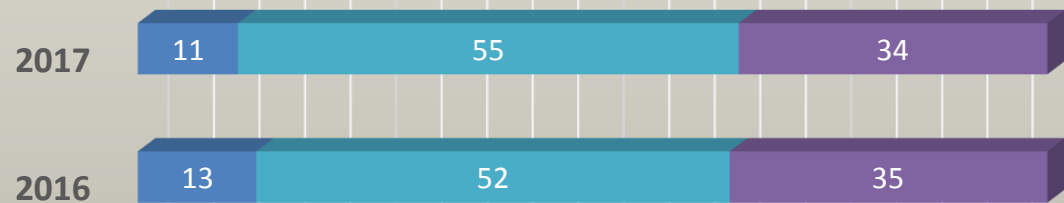
Резидентите и нерезидентите сè повеќе ги користат платежните картички за плаќања во трговијата, за сметка на релативното намалување на учеството на трансакциите за повлекување готовина. Сепак, и во 2017 година, резидентите и нерезидентите најмногу ги користеле платежните картички на уреди во земјата за повлекување готовина. Од друга страна, резидентите најмногу ги користеле платежните картички во странство на физички и виртуелни места на продажба.

179,8 милијарди денари

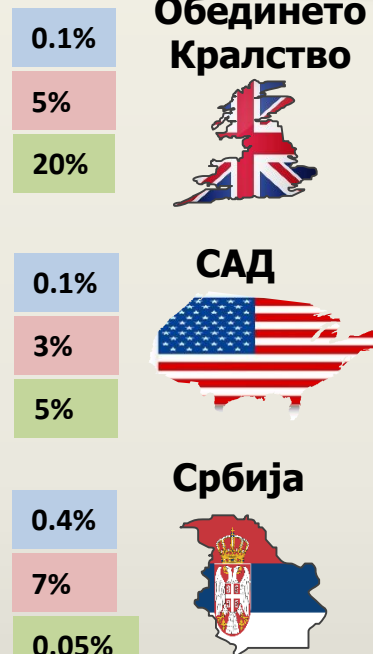
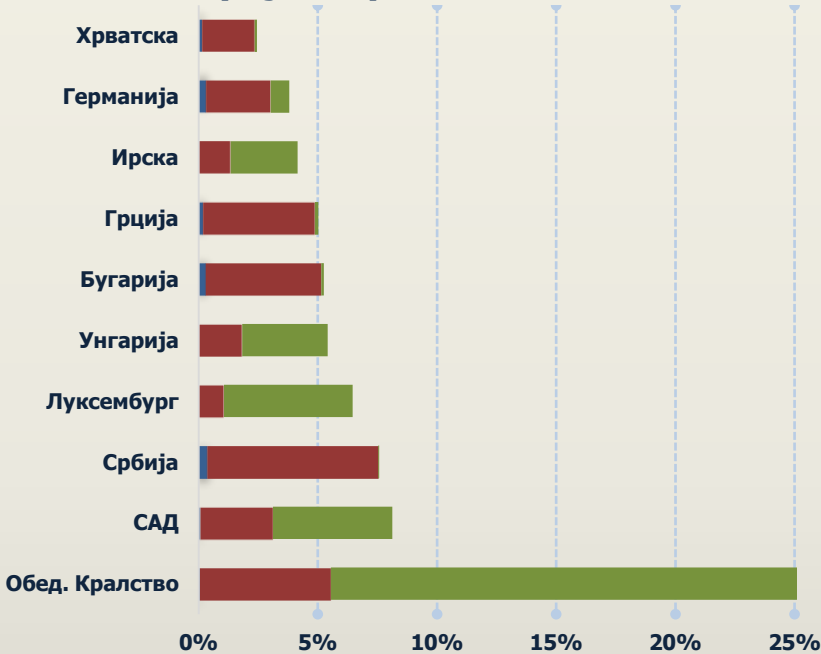
19,8 милијарди денари

13,4 милијарди денари

Резидентите најмногу ги користеле платежните картички во Обединетото Кралство, САД, Грција, Србија и Бугарија

Број на трансакции

Обединето Кралство

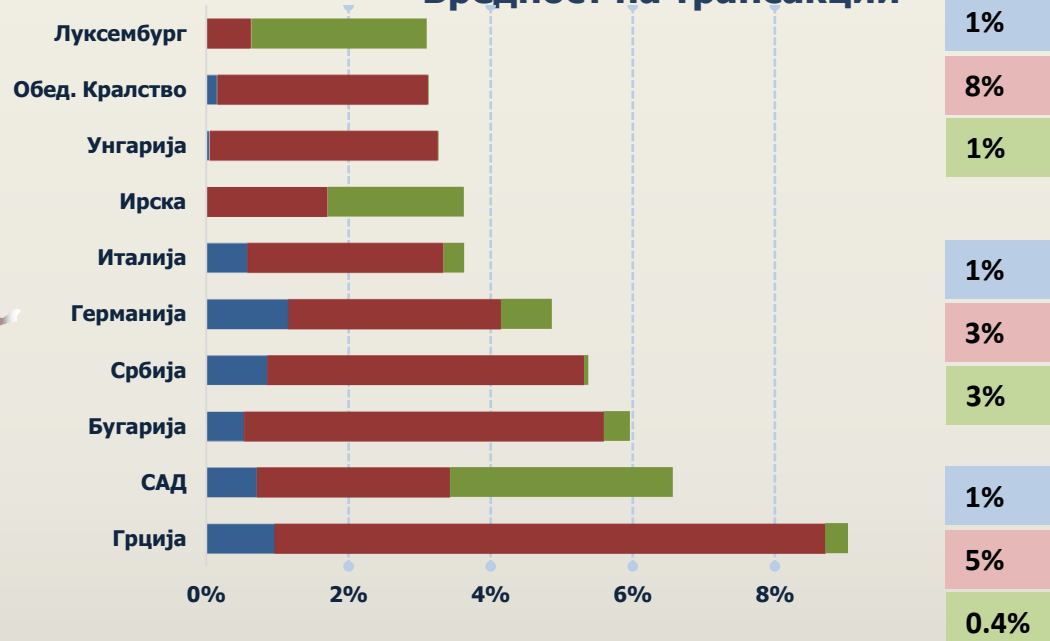
САД

Србија

Вредност на трансакции

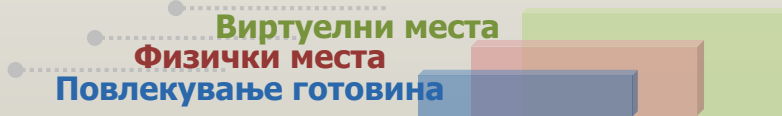
Грција

САД

Бугарија

Странски уреди

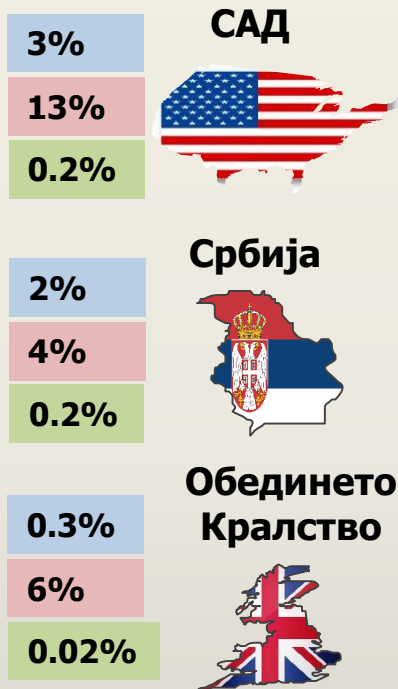
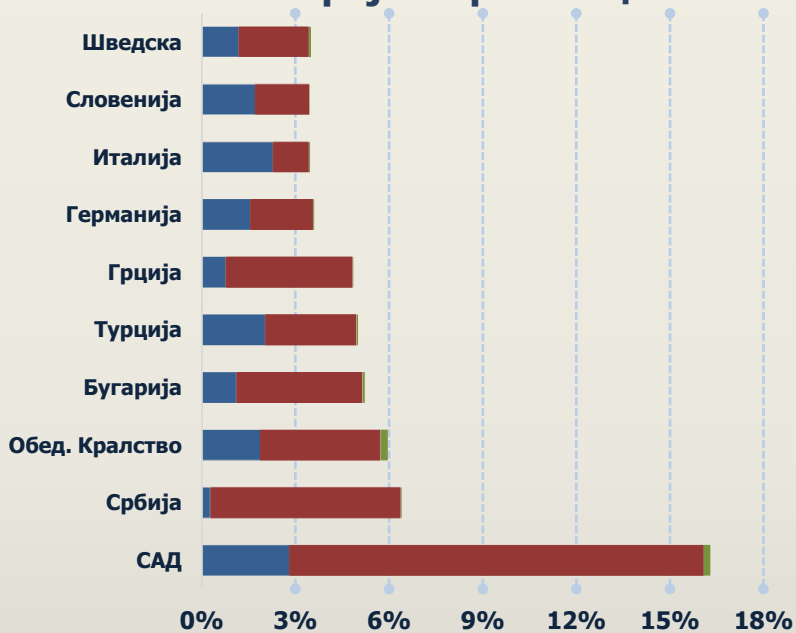

Домашни картички

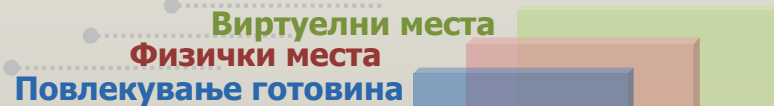
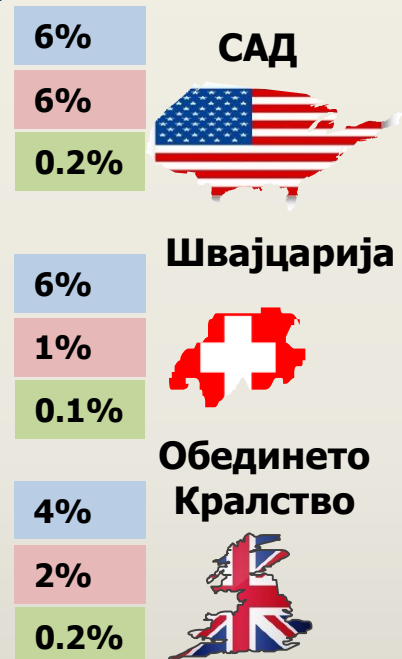
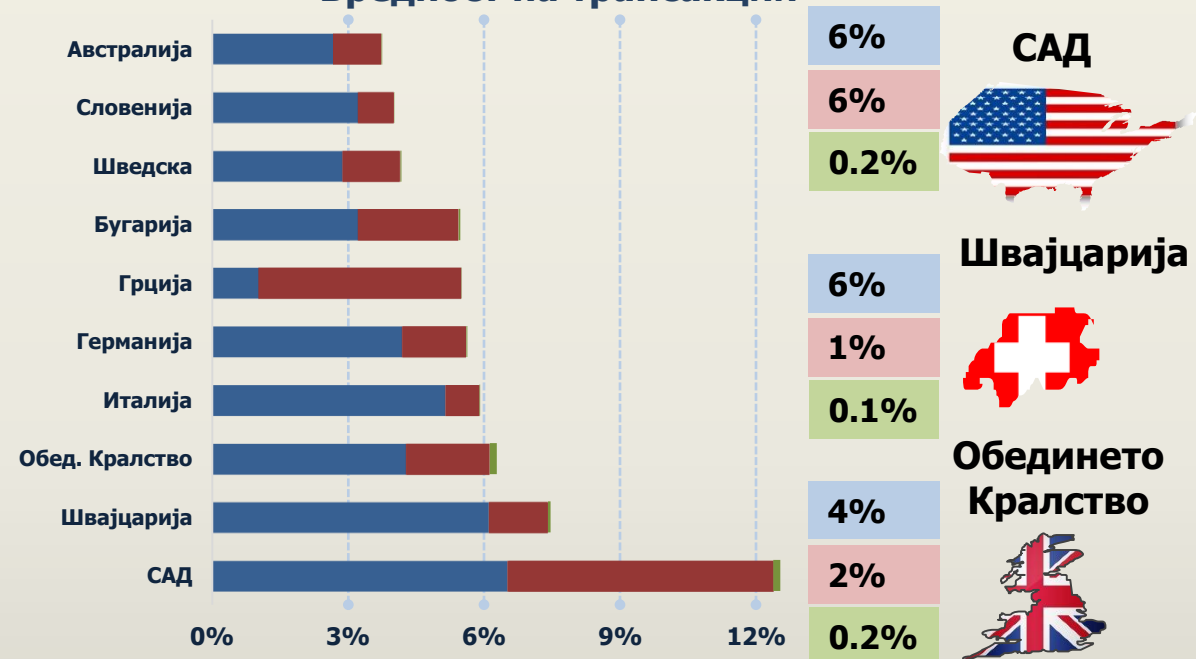
Вкупниот број на остварените трансакции со домашни платежни картички на уредите лоцирани во странство изнесуваше **5,3 милиони трансакции**, во вредност од **13,4 милијарди денари**.

Платежните картички издадени во САД, Швајцарија, Србија и Обединетото Кралство најмногу се користеле на продажаните места и банкоматите во земјата

Број на трансакции

Вредност на трансакции

Странски картички

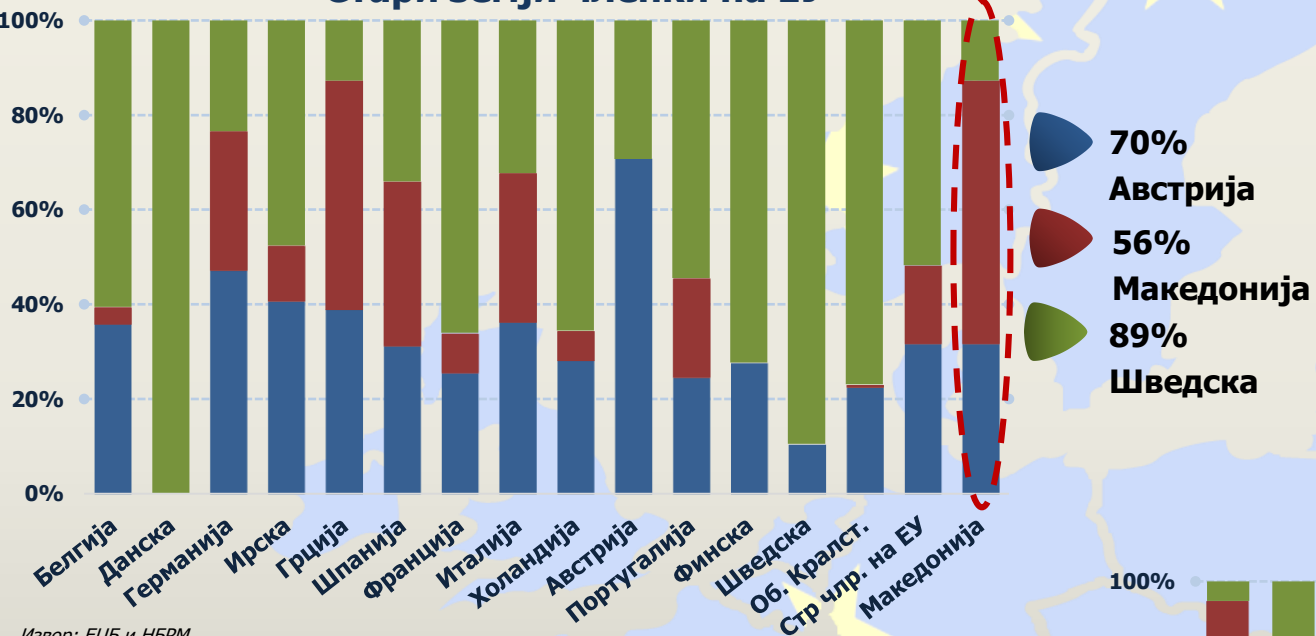
Домашни уреди

Од географски аспект, во 2017 година **вкупниот број трансакции** во земјата со платежни картички издадени во странство изнесуваше **4,3 милиони трансакции**, во **вредност од 19,8 милијарди денари**.

Потребно е преземање системски мерки за намалување на високото користење на готовината во РМ

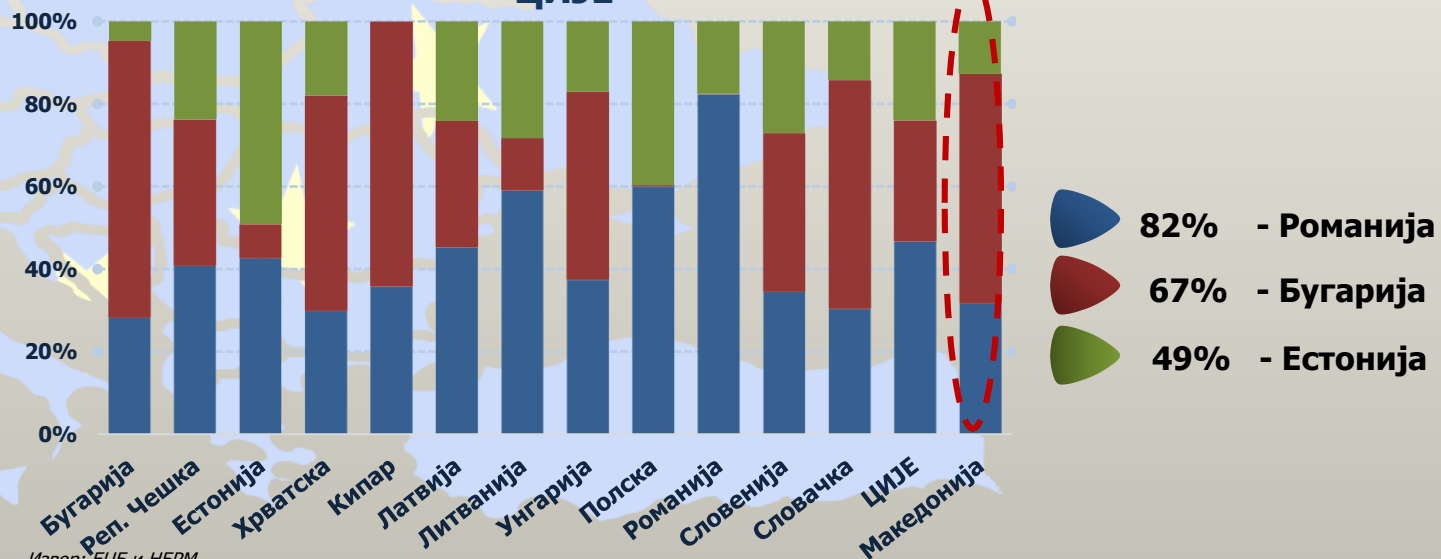
Стари земји членки на ЕУ

Готовите пари може да се повлекуваат со употреба на платежна картичка на банкоматите во земјата или ПОС-уредите лоцирани на шалтерите на банките или со платен налог на шалтерите во банките.

За разлика од **РМ** каде што **употребата на платежните картички главно е насочена кон повлекување готовина** (56% од банкоматите и 32% од шалтерите на банките), во старите земји членки на ЕУ најголем дел од вредноста на трансакциите со домашни платежни картички е во трговијата (51,7%), а подигнувањето на готовината учествува со 48,3% во вкупната вредност (31,8% од банкоматите и 16,5% од шалтерите и ПОС-уредите). Од друга страна, земјите од групата ЦИЈЕ имаат, во просек, високо учество на повлекување готовина со платежни картички на банкоматите (47%) и шалтерите и ПОС-уредите (29%).

ЦИЈЕ

Извор: ЕЦБ и НБРМ

готовина - банкомати

готовина - шалтер и ПОС

трговија

Заради постигнување повисок степен на дигитализација на македонското општество и намалување на користењето на готовината, НБРМ, Министерството за финансии и претставниците од банкарскиот сектор изработија Предлог-стратегии за намалување на готовината во Република Македонија.

Извор: ЕЦБ и НБРМ

Инфраструктурата за дигитални плаќања забележува значителен прогрес

1.031 Банкомати
118 - Депонирање
280 - Кредитен трансфер

31.995 Физички ПОС уреди
Конт.-бесконт.
15.807

832 Виртуелни ПОС уреди

Во последниот период се забележува зголемен број на банкоматите со функција за депонирање готовина (118 банкомати во 2017 година, наспроти 86 во 2016 година). Се очекува дека ваквата тенденција ќе придонесе кон намалување на редовите на чекање на шалтерите на банките коишто работат со готовински плаќања, како и мануелните активности на шалтерските работници. Бројот на ПОС-уредите коишто поддржуваат картички со контактно-бесконтактна технологија исто така бележи раст (учеството во вкупниот број на ПОС-уредите достигна 49,4% во 2017 година, повеќе за 15 п.п. од 2016 година). Исто така, се зголемува и бројот на интернет-продавниците (на крајот на 2017 година изнесуваат 832 и забележаа годишен раст од 17,2%).

2017 - 1,82 мил.
2016 - 1,82 мил.

Вкупен број на платежни картички

2017 - 498 илј.
2016 - 253 илј.

Контактно-бесконтактни картички

2017 - 19,3 илј.
2016 - 18,7 илј.

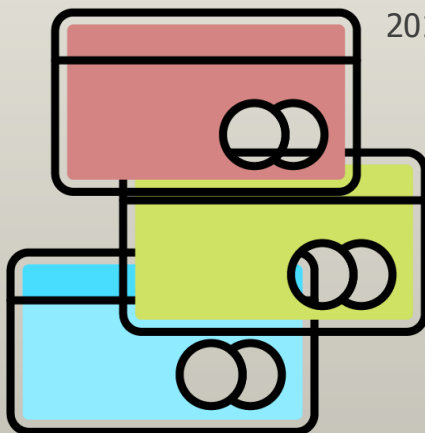
Интернет-картички

Дебитна - 79 %
Кредитна - 21 %

По функција

Виза - 59 %
Мастер картд - 37 %

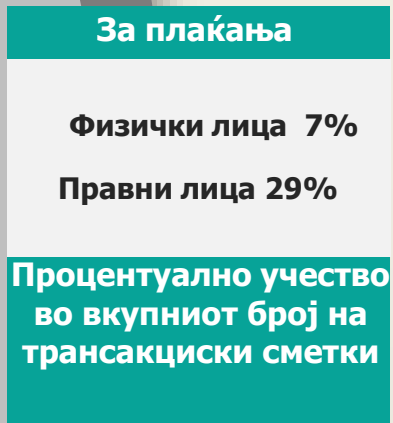
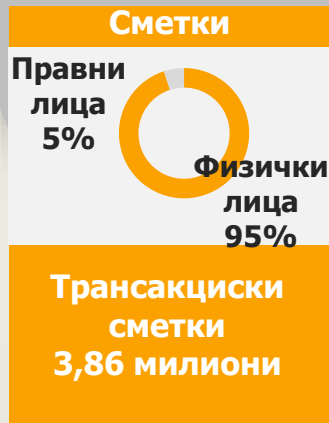
По бренд

Вкупниот број платежни картички на крајот на 2017 година изнесува **1,8 милиони** и бележи годишен раст од 0,18%. Бројот на контактно-бесконтактните картички во 2017 година се зголеми речиси двојно на годишна основа и достигна учество од 27,3% во вкупниот број картички со платежна функција.

Околку четири петини од вкупниот број картички се **дебитни**, а остатокот се картички со **кредитна функција**, задржувајќи го истото структурно учество како во 2016 година. Притоа, физичките и правните лица најмногу ги поседуваат картичките од брендот „виза“ (59%), по што следува брендот „мастер картд“ (37%) и останатите брендови (4%).

Ограничена искористеност на дигиталните банкарски канали за вршење плаќања

Вкупниот број на трансакциски сметки во РМ на крајот на 2017 година изнесуваше **3,86 милиони трансакциски сметки** и забележа умерен годишен пад од 0,18%. Притоа, 95% од вкупниот број трансакциски сметки се во сопственост на депонентите физички лица, а остатокот го сочинуваат сметките на депонентите правни лица. Депонентите (физички и правни лица) може да имаат една или повеќе сметки во истата банка или во различни банки. Во просек, секој депонент има по две трансакциски сметки.

Само **8% од вкупниот број трансакциски сметки нудат можност за електронски плаќања**, што укажува на ограничена искористеност на дигиталните банкарски канали за вршење на плаќања. Оваа ограниченост е особено изразена кај **физичките лица** кај коишто само **7% од трансакциските сметки овозможуваат иницирање електронски плаќања**, додека состојбата кај правните лица е умерено подобра (29% од вкупните сметки на правните лица нудат можност за вршење електронски плаќања).

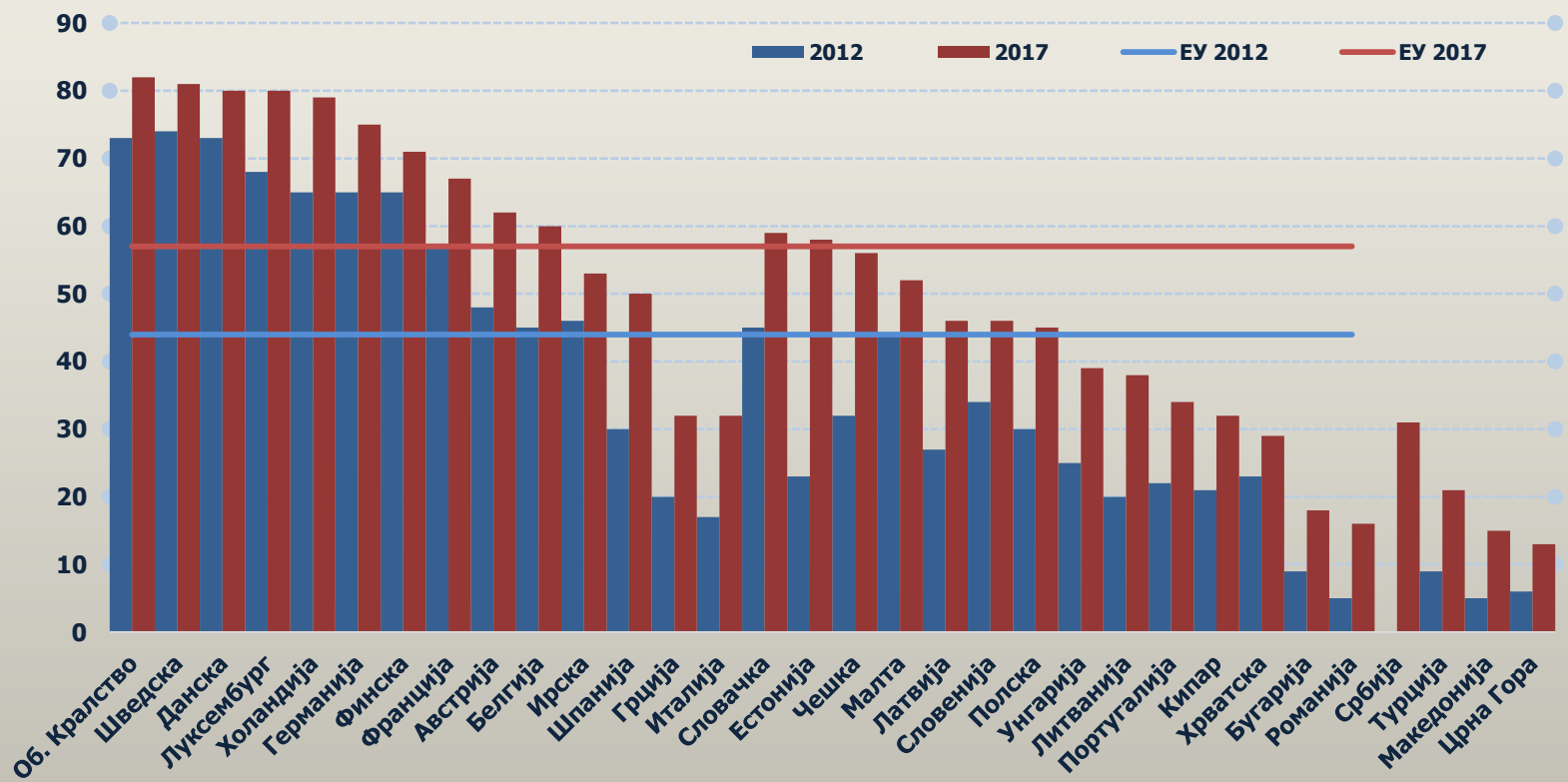

Македонските граѓани сè повеќе купуваат преку интернет, но сè уште постои висок јаз во споредба со жителите на ЕУ

Резултатите од истражувањето на ЕУРОСТАТ во сферата на интернет-трговијата во 2017 година, спроведено во земјите членки на ЕУ и РМ, откриваат дека **купувањето преку интернет станува сè позастапено.**

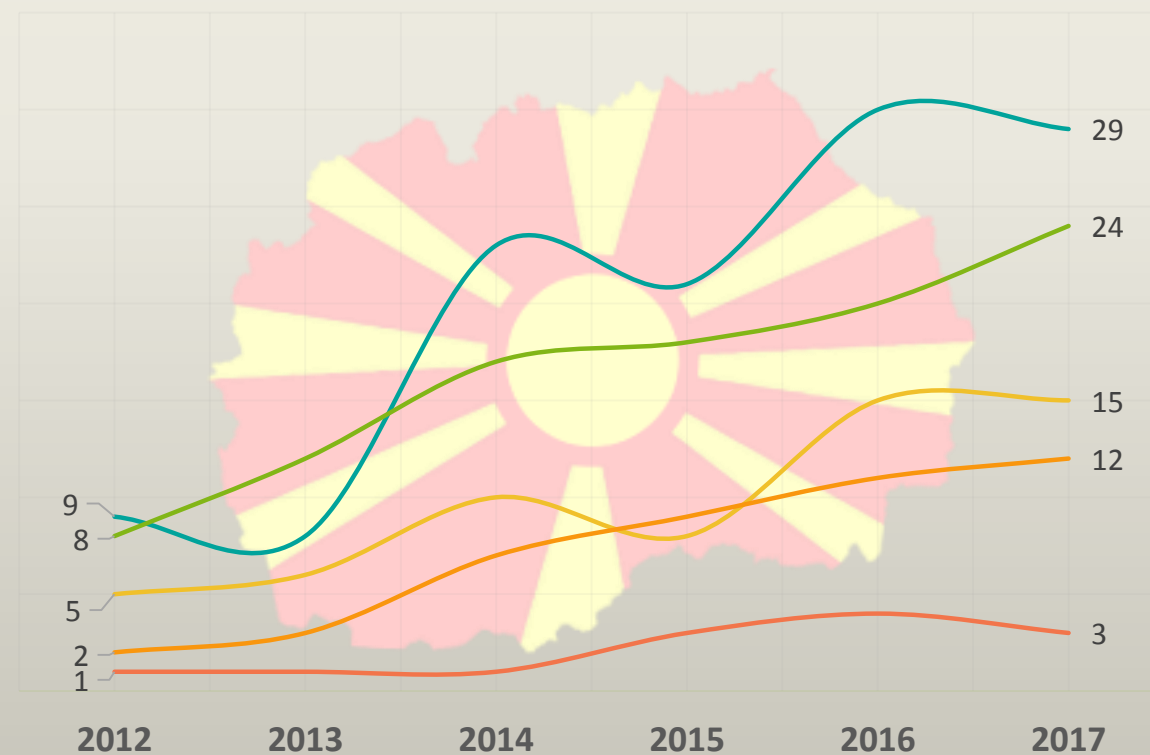
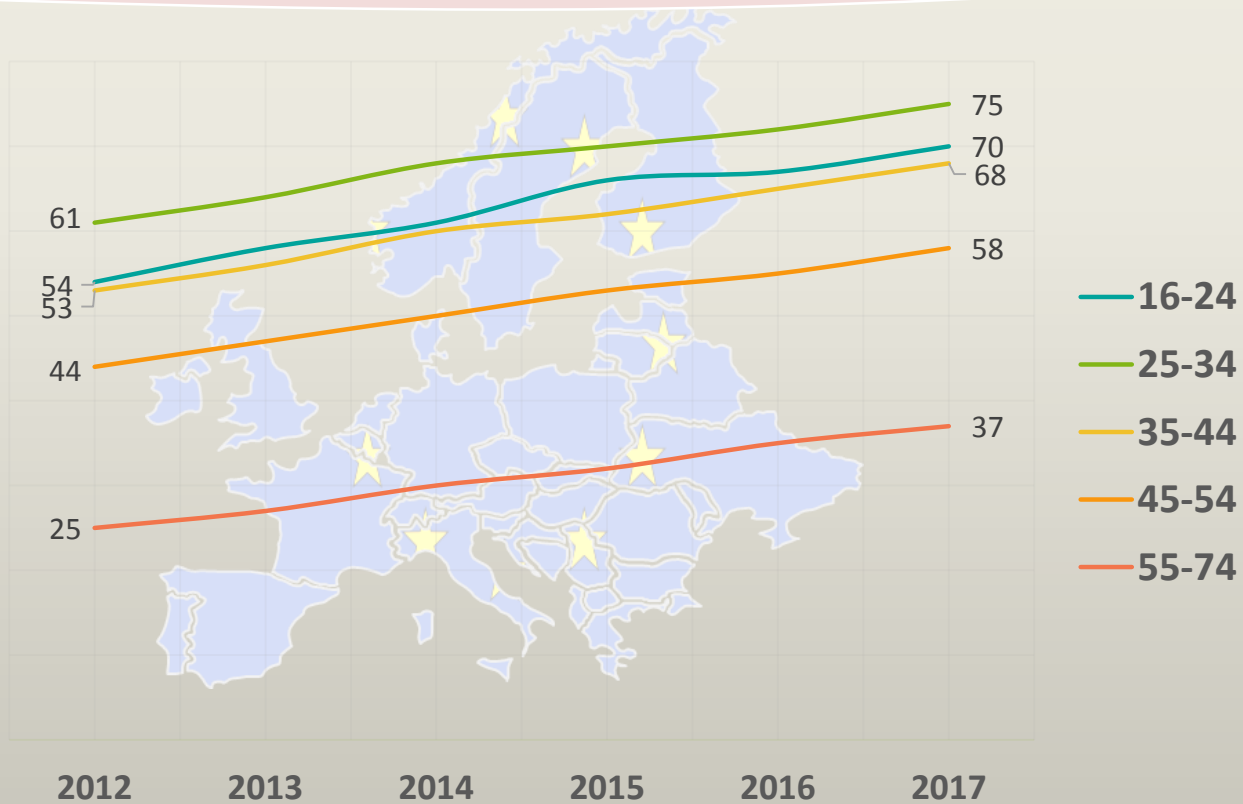
Во период од 5 години (2012-2017 година), се забележува значително зголемување на просечното учество на **населението во ЕУ кое купува преку интернет за 13 п.п. и достигнува 57%** од населението кое користело интернет во 2017 година.

Слични тенденции се забележуваат и во РМ, каде што процентот на население кое користи и купува преку интернет се **зголемува од 5% во 2012 година на 15% во 2017%.** Сепак, ова ниво е речиси четири пати под просекот на ЕУ, иако 76% од населението во РМ користело интернет, што е релативно близу до просекот на ЕУ (85%).

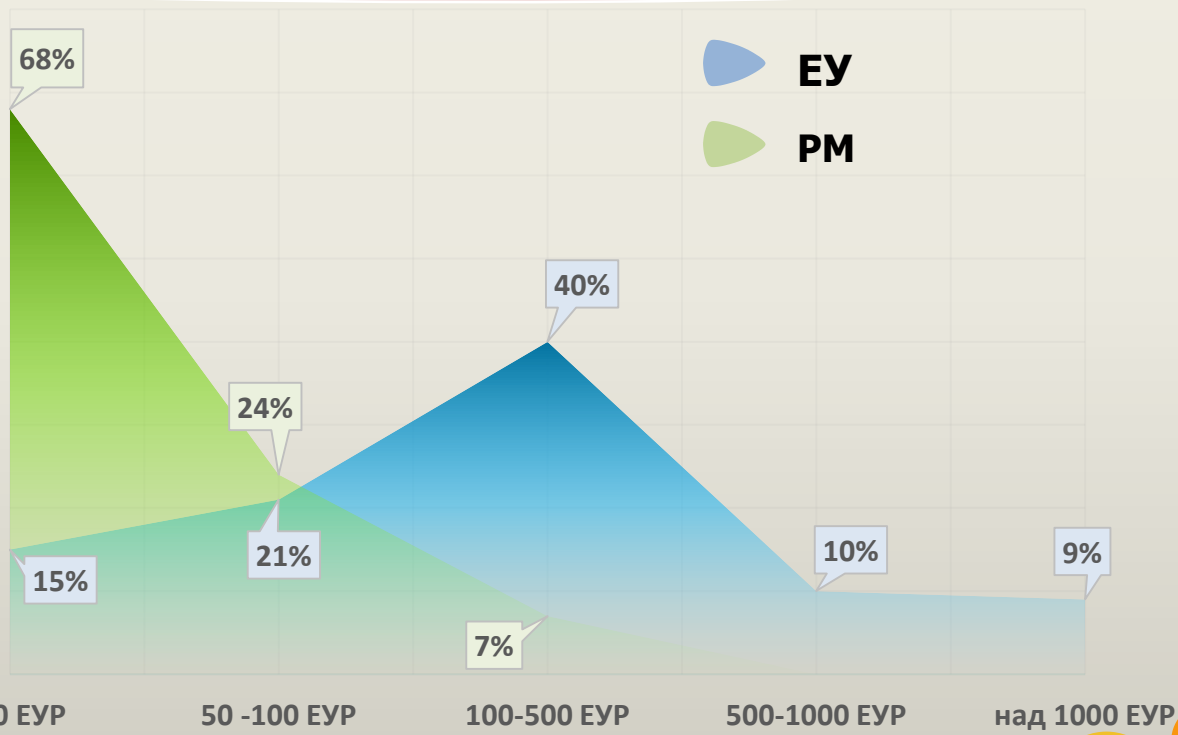
Интернет-корисниците од младите возрастни групи се најчести купувачи преку интернет

Интернет-купувањата забележуваат **пораст кај сите возрастни групи**. Во 2017 година, возрастната група од 25 до 34 години имала највисок процент на интернет-купувачи во ЕУ (75%), додека во **РМ најмногу купувале преку интернет лицата во рамки на возрастната група од 16 до 24 години** (29%). Повозрасните лица, а особено оние во возрастната група **од 55 до 74 години, купувале многу помалку на интернет, што е особено забележително во РМ каде што нивното учество е минимално** (под 5%).

Македонските граѓани купуваат поретко и трошат помалку парични средства на интернет во споредба со жителите од земјите од ЕУ

Најголем број од купувачите преку интернет во РМ (73%) направиле 1-2 купувања во 2017 година, додека во ЕУ подеднакво учество имаат купувањата во категориите 1-2 пати и 3-5 пати (35%). Најголемиот процент од населението во РМ (68%) потрошило помалку од 50 евра за купување стоки и услуги на интернет, додека околу 60% од населението во ЕУ потрошило повеќе од 100 евра.

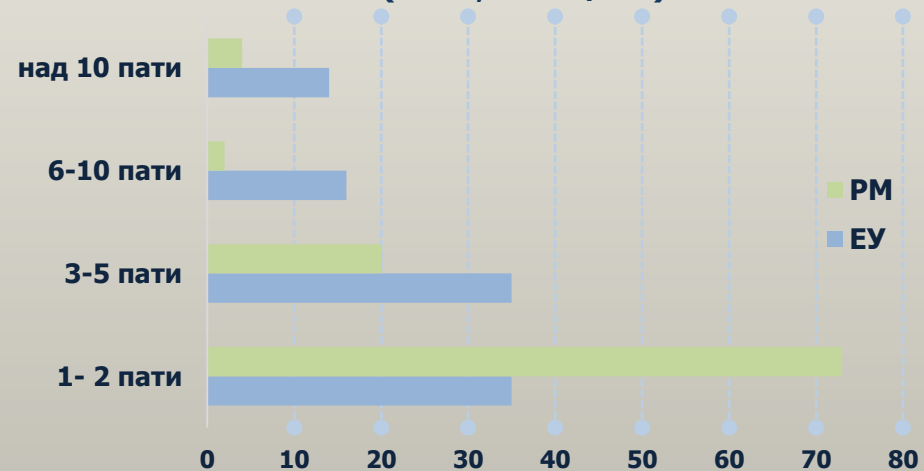
ЕУ

РМ

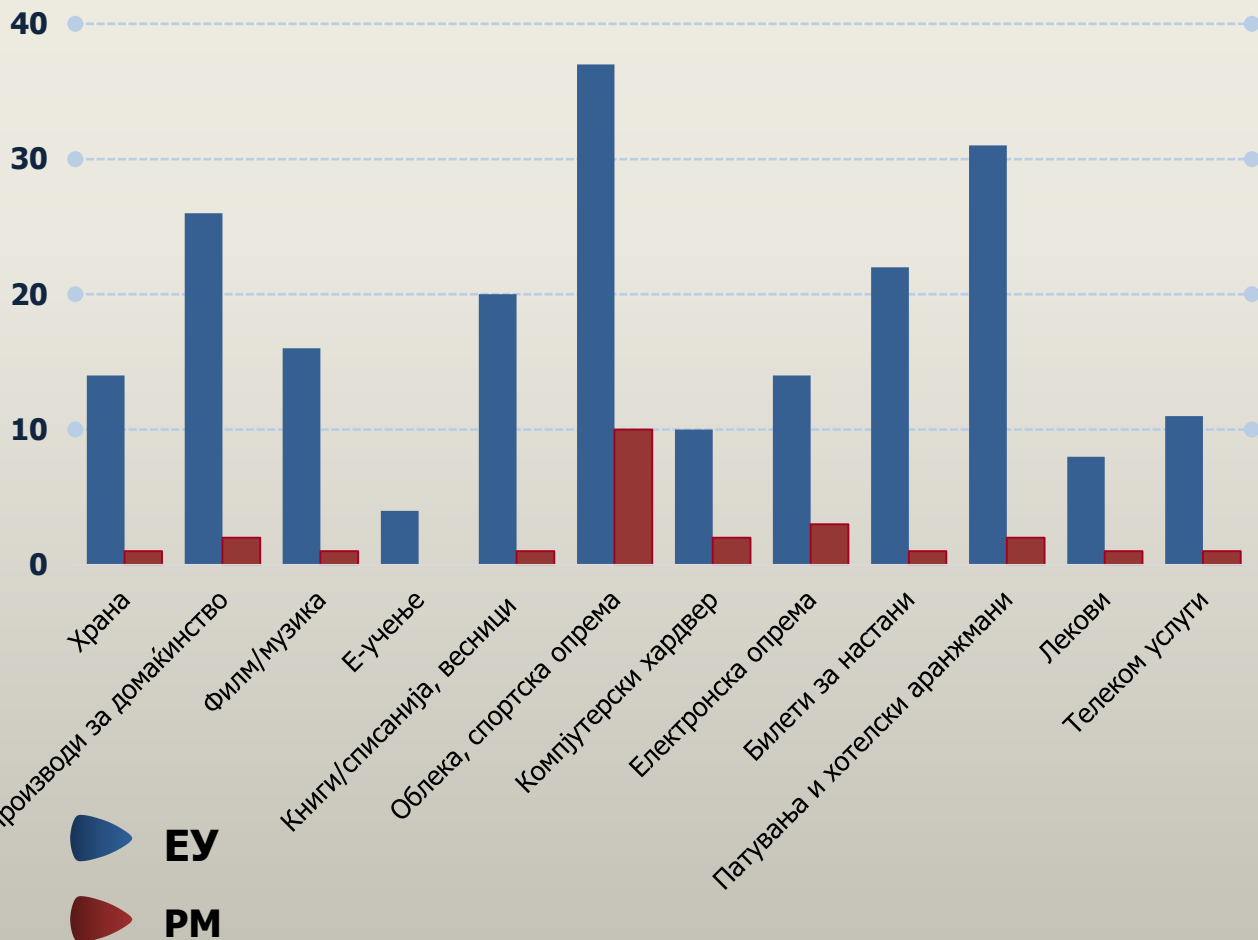

Број на интернет-купувања во последните 3 месеци (2017, % ЕУ/РМ)

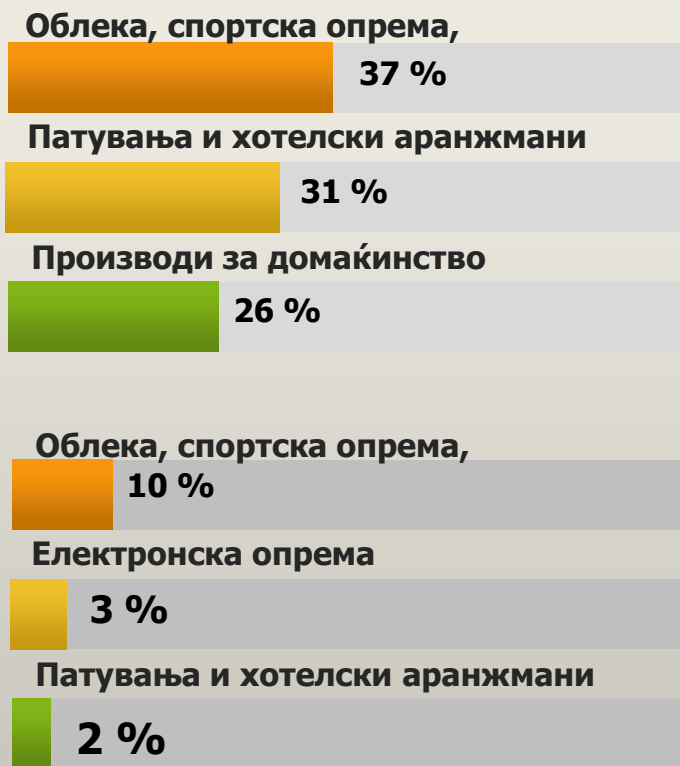

Македонските граѓани најмногу трошат на купување облека и спортска опрема на интернет

Од аспект на видот на стоките и услугите, **населението во РМ најмногу купувало облека и спортска опрема на интернет**, додека во ЕУ постои поголема разновидност на стоките и услугите коишто се купувале преку интернет (облека и спортска опрема, патувања и хотелски аранжмани, производи за домаќинство, билети за настани, книги, списанија и весници и сл.).

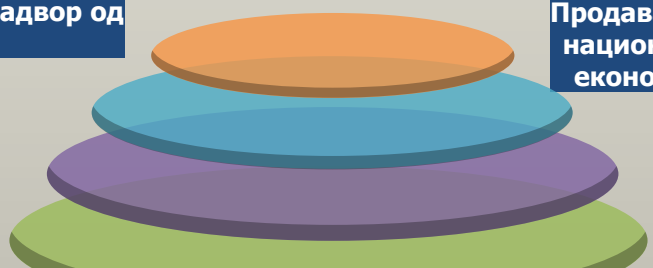
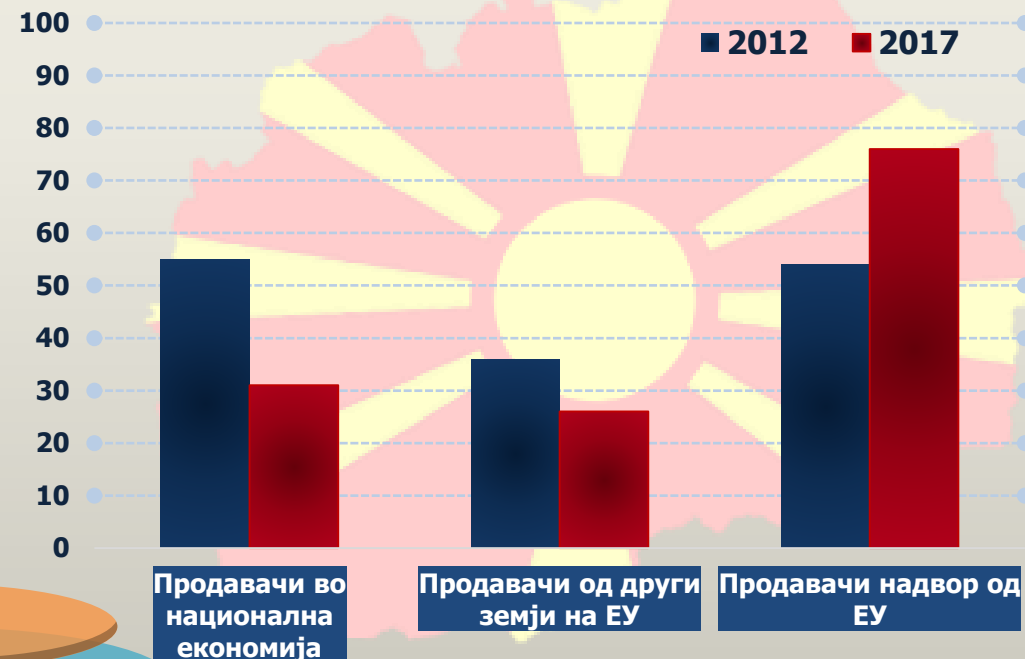
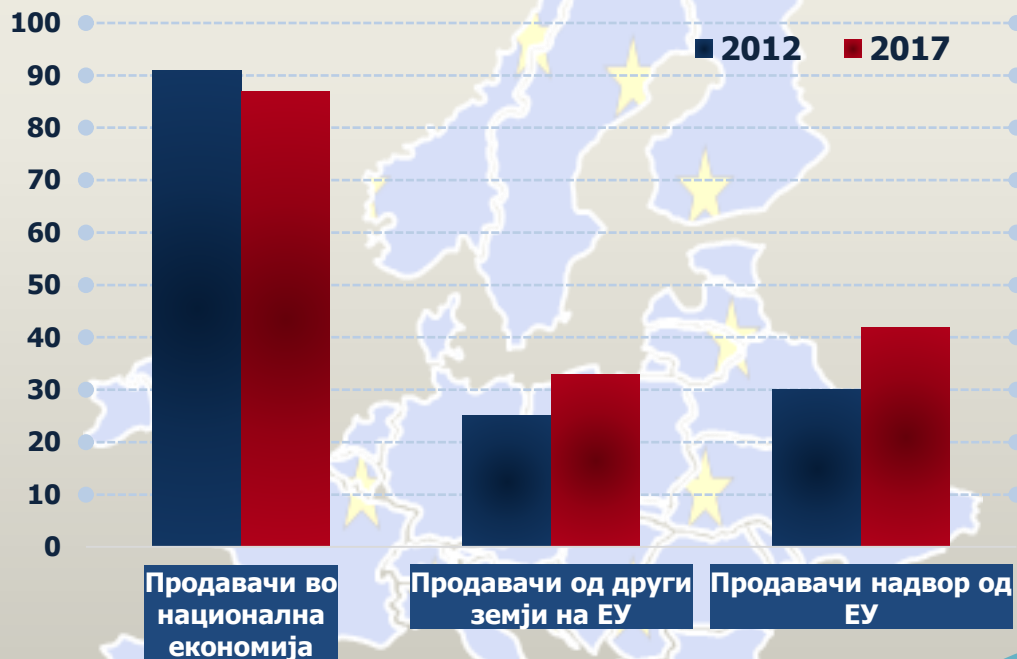
Топ 3 интернет-купувања во 2017 во ЕУ и РМ

Во услови на ограничена понуда на производи и услуги од интернет-трговците во земјата, македонските граѓани најмногу купуваат од странски интернет-трговци

Населението од РМ најмногу купувало од интернет-трговци надвор од ЕУ (76% во 2017 година), при што само 30% од населението купувало од интернет-трговци во земјата, што може да укажува на ограничена понуда на производи и услуги од интернет-трговците во земјата. Во споредба со 2012 година, значително се зголемил процентот на населението во РМ кое купувало од интернет-трговци надвор од ЕУ, при истовремен пад на купувањата од интернет-трговци во земјата и во ЕУ.

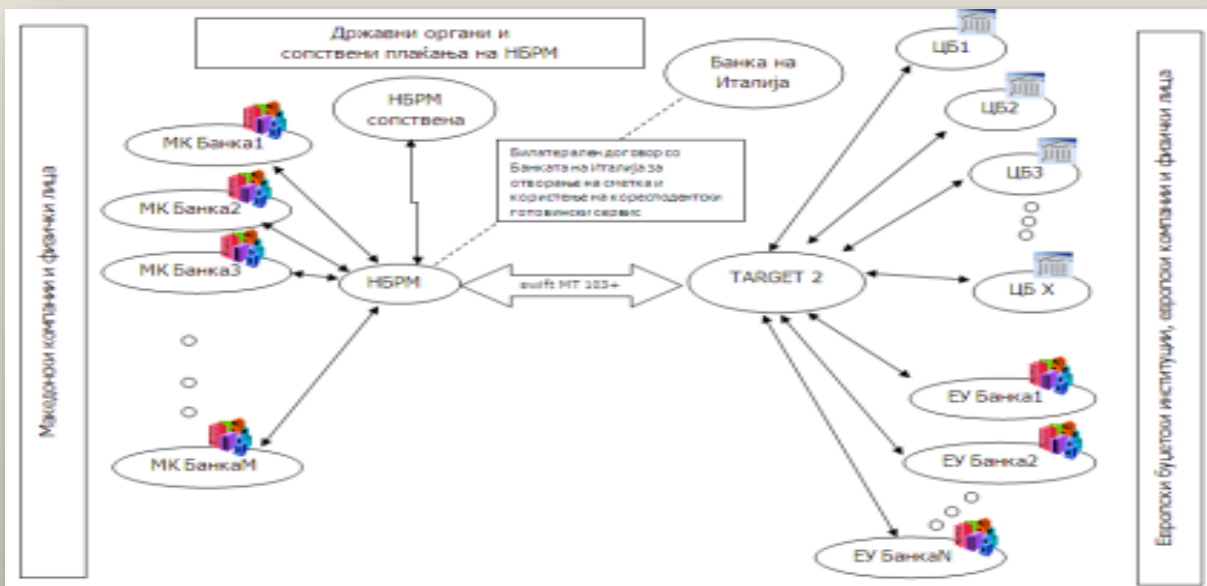
Од друга страна, најголем процент од населението во ЕУ купувало од интернет-трговци во националната економија (87% во 2017 година). Сепак, се забележува значителен пораст на населението кое купувало од интернет-трговци во други земји на ЕУ и надвор од ЕУ во споредба со 2012 година.

Платежна интеграција на РМ во ЕУ

Од почетокот на 2017 година, во Народната банка започна да функционира **системот за прекугранични плаќања во евра, преку поврзување на Македонскиот интербанкарски платен систем (МИПС) со платниот систем TARGET 2 (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system) на Евросистемот**. Со овој проект целосно се оствари препораката за создавање алтернативен канал за плаќања во евра, покрај кореспондентското банкарство, од проектот ИПА „Оценка на потребите на НБРМ“, спроведен од страна на претставници на Европската централна банка и централните банки членки на Евросистемот.

Во 2017 година, вкупната вредност на остварените **одливни плаќања во евра** преку МИПС достигна 343 милиони евра, додека вкупниот број одливни плаќања изнесуваше околу 4,6 илјади трансакции. Од аспект на **приливите во евра**, преку TARGET2 и МИПС беа извршени околу 0,5 илјади трансакции со вкупна вредност од 303 милиони евра.